

Lapok, szerkesztők, gyermekkönyvtárak

A folyóiratokkal és olvasási problémáikkal több éve foglalkozunk a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyermekkönyvtáraiban. A szakirodalom segítségével azt is nyomon követtük, hogy más országokban mit csináltak. A szovjet könyvtárakban például rendszeres a folyóirat-szerkesztőségek és az olvasók találkozása. Csehszlovákiában „sajtónapot” rendeztek a folyóiratok népszerűsítésére. Több külföldi könyvtárban a könyvek mellé folyóiratcikkeket is javasolnak elolvasásra, és katonon vezetik a referenz-kérdésekhez javasolt folyóiratcikkeket.

A külföldi könyvtárak mellé a hírlapokkal és folyóiratokkal végzett munkában mi is felzárkóztunk már, de előbbre nem jutottunk mint ők.

Sajnos, a magyar gyermekajtó nagyon szegényes. A Napilapok — hetilapok — folyóiratok katalógusában [1964] „Gyermek- és ifjúsági lapok” cím alatt a 6—14 éveseknek csupán néhányféléet találunk (Dörmögő Dömötör, Kisdobos, Pajtás, Ifjú Zenebarát). E lapok formáját és tartalmát ismerve jogos a hiányérzetünk. Új folyóiratok kellene a gyermekek számára. A szomszédos népi demokratikus országokban a mi gyermekfolyóiratainkhoz hasonlóakat találunk. Más testvérországokban azonban jóval nagyobb a választék. Így érthető a gyerekek kívánsága, amit egyikük így fogalmazott meg: „az íróról jó volna többet tudni, olyan irodalmi újság félére gondolok”. Egy másik, aki a humort, viccet, szellemes, vidám írásokat szereti, a Ludas Matyihoz hasonlót kér. A gyermekek információ-éhségét nem elégíti ki a jelenlegi gyermekajtó. Figyelmük ezért a felnőttek számára kiadott sokféle hírlap és folyóirat felé irányul és azokból választják ki a számukra megfelelőt. A gyermekkönyvtárosok többéves megfigyelése szerint a gyermekek rendszeresen olvassák a felnőttek folyóiratait. Ezért javasoltuk beszerzésre a gyermekkönyvtárakba is a Búvár, az Élet és Tudomány, a Föld és Ég, a Filatéliei Szemle, a Turista, az Ezeremester stb. című folyóiratokat is. Ezzel a gondot a magunk módján enyhítettük, de nem szüntettük meg.

Mit tettünk a gyermekkönyvtárakban a hírlapok és folyóiratok népszerűsítéséért?

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak a hírlapokkal és folyóiratokkal kapcsolatos tevékenységében a főbb állomásokat a következő évszámok jelzik:

- 1958 Az egyéves gyermekkönyvtárosi tanfolyam keretében foglalkoztunk a folyóiratok fontosságával is. D. Szemző Piroska tartott előadást „Gyermek- és ifjúsági lapjaink története” címmel.
- 1960 Megvizsgáltuk a gyermekkönyvtárak folyóirat-ellátottságát.
- 1962 Tapasztalatsere értekezletet tartottunk a gyermekfolyóiratok felhasználásáról, propagandájáról.
- 1963 A kerületi könyvtárak osztályának gyermekkönyvtári csoportja havonta, majd kéthetenként megküldte a kerületi könyvtáraknak a gyermekfolyóiratok felhasználását elősegítő tanácsadó jegyzékét, melyben olvasószolgálati szempontból fontos cikkeket javasolt kifüggesztésre a könyvtárak *Folyóiratszemle* feliratú tábláin.
- 1965—66 Szakmai vita zajlott le a folyóiratok olvastatásáról, felhasználásáról a könyvtári munkában. Hatszáz gyermek és harminc gyermekkönyvtáros véleményét, megfigyelését gyűjtöttük össze, dolgoztuk fel. Erről és a könyvtárakban készült felmérésekről írásos beszámoló is készült. A szakmai vitáról e lap hasábjain is beszámoltunk, ismertettük a felmérés tanulságait és a további tennivalókat. (Könyvtáros, 1967. március. 127—131. old.)
- 1966 Ettől az évtől kezdve folyamatos a folyóiratszerkesztők és a gyermekolvasók találkozása, a folyóiratok ismertetése.
- 1970 Folyóiratszerkesztők és gyermekkönyvtárosok találkozájára került sor az együttműködés eddigi tapasztalatainak ismertetése és a további lehetőségek feltárása céljából.

A könyvtárak lehetőségei a folyóiratok népszerűsítésében

Elsősorban központilag lehetővé tesszük, hogy a hálózat könyvtárai előfizessenek a folyóiratokra. Rendeléseiket évről évre figyelemmel kísérjük, és ha szükséges, tanácsokat adunk a beszerzésre. Például az 1966-ban indult *Föld és Ég* és az *Ifjú Zenebarát* c. folyóirat esetében, mely utóbbi bár gyermeklap, még csak a könyvtárak egy részében terjedt el. A könyvtárban található lapokat, folyóiratokat (ma már 18—25 féle!) a könyvtárosok kiállításon bemutatják, csoportos foglalkozásokon ismer-

tekik, könyvek mellé elolvasásra javasolják, felhívják rájuk a pedagógusok, szakkör-vezető tanárok figyelmét, s iskolai osztályok könyvtárlátogatásai alkalmával, továbbá a nyári napközis tábori foglalkozásokon sem feledkeznek meg népszerűsítésükről. A periodikákat a könyvtári munka valamennyi területén felhasználják.

A kerületi könyvtárak osztálya azt is figyelemmel kíséri, hogy melyik folyóirat közül a hálózat könyvtáraitól vagy olvasóitól híradást, képes riportot. Például a *Pajtás* több gyermekkönyvtárról, író-olvasó találkozóról, a *Föld és Ég* szerkesztő-olvasó találkozóról adott hírt. Az *Ezermester* a Krisztina körüti könyvtár egyik olvasójának ötletét, a *Turista* c. lap több könyvtári olvasó levelét közölte és az óbudai könyvtárvezető írását, melyben beszámolt az olvasó-folyóiratszerkesztő találkozókról. Az *Élet és Tudomány* a szerkesztőség köré csoportosult klubról számolt be az Erzsébet királyné úti könyvtárban rendezett találkozó hatására.

Folyóiratszerkesztők és gyermekolvasók találkozói

Ezek a rendezvények 1966-tól váltak rendszeressé a gyermekkönyvtárakban. Bár a korábbi években is éltek a könyvtárak a lehetőséggel, de többnyire csak a gyermekújságok szerkesztőivel találkoztak. E rendezvények körét szélesítettük ki más természettudományos, technikai és honismereti lapok szerkesztőivel való találkozásokká. Így került sor a *Búvár*, az *Élet és Tudomány*, a *Föld és Ég*, a *Pajtás*, a *Kisdobos*, a *Turista* c. folyóirat szerkesztőségének és olvasóinak találkozására. A legjobb együttműködés a *Turista* c. lappal jött létre, ez érthető is, mert az iskolai és könyvtári nevelőmunkában egyaránt előtérben áll a honismereti nevelés. Ezt követi a *Föld és Ég* több nagyszerű előadás tartásával, vetélkedők szervezésével, útleírások ismertetésével. A *Pajtás* c. lappal folyamatos és rendszeres az együttműködés, de ez is természetes, hiszen ez az úttörőszövetség egyetlen gyermeklapja. A felnőtt folyóiratok szerkesztőségeinek érdeklődését és a gyermekolvasók iránti szeretetét különösen nagyra becsüljük. A továbbiakban szeretnénk, ha e szerkesztőségi találkozók más folyóiratok vonatkozásában is rendszeressé válnának, s ha a gyermekkönyvtárakban működő könyvbarát körök tevékenységét egy-egy folyóiratszerkesztőség segítené. Ilyenre volt már példa: a csepeli 17. sz. gyermekkönyvtárban működő „Orionklub” felett a *Pajtás* nevében Alaksza Tamás vállalt védnökséget. A szerkesztőségekkel való eredményes együttműködés hatására, kapcsolataink újabb állomásaként jött létre a folyóiratszerkesztők és gyermekkönyvtárosok találkozója, abból a célból, hogy együttesen vitassuk meg az eddigi tapasztalatokat és keressük a ma és a holnap lehetőségeit. Ilyen előzmények nélkül nem lett volna olyan sikeres e találkozó sem, amelyről ez alkalommal számolunk be.

Szerkesztők és könyvtárosok találkozója

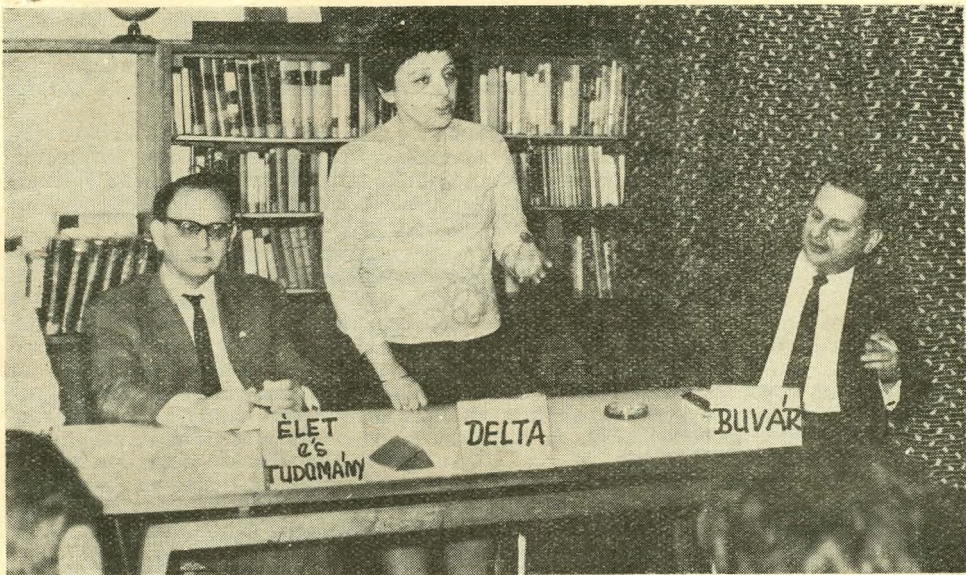
A májusban szervezett gyermekkönyvtárosi tapasztalatcsere értekezletre, a *Búvár*, a *Delta*, az *Élet és Tudomány*, az *Ezermester*, a *Föld és Ég*, az *Ifjú Zenebarát*, a *Pajtás* és a *Turista* szerkesztőségét hívta meg a kerületi könyvtárak osztálya. A meghívást valamennyien örömmel fogadták, s nemcsak azok a szerkesztők jelentek meg, akikkel már kialakult az együttműködés, hanem azok is, akiket ez alkalommal nyertünk meg közös céljainknak. Az együttműködés tapasztalatairól és a további problémákról, tervekről mind a folyóiratokkal, mind a szerkesztőségekkel kapcsolatban már a gyermekkönyvtárosok beszéltek felszólalásaikban.

A kőbányai gyermekkönyvtár vezetője elmondta, hogy megvizsgálták a televízió műsorának a gyermekolvasókra gyakorolt hatását, s tapasztalataikat tanulmányban tették közzé. (A televízió hatása a gyermekolvasókra. Tapasztalataink a gyermekkönyvtárakban 9. 1969. FSZEK.) A felmérésből kiderült, hogy a legnépszerűbb műsorok egyike a *Delta*. A folyóirat neve tehát mint tv-műsor már korábban népszerű lett. A könyvtár a műsorhoz könyveket és folyóiratokat ajánlott és ebben az évben szeretne a *Delta* folyóirattal szorosabb kapcsolatot létesíteni, ezért meghívta a szerkesztőséget, találkozzon olvasóival.

A Boráros-téri gyermekrészelegben 1965-től kezdve csillagász-szakkör működött, s munkájához nagy segítséget nyújtott az 1966-ban indult *Föld és Ég* c. csillagászati-földrajzi folyóirat.

Az *Ezermester* c. folyóirattal kapcsolatosan a legtöbb észrevételt a budai 11. sz. gyermekkönyvtár vezetője tette. Még hathatósabb segítséget kért az ifjú rádióamatőrök részére, valamint több rádiós szakkönyv ismertetését, és pedig megjelenésük előtt! A szerkesztők gondoljanak a nyárra is, és közöljék több szabadtéri játék készítésének leírását.

A *Turista* c. laptól belföldi útvonalokról ismertetést, térképet, a forrásokról, emlékekről, várakról több képet várnak az olvasók.

Az óbudai gyermekkönyvtár és a Turista szerkesztősége között több éves az együttműködés. Már az első találkozó olyan jól sikerült, hogy hatására megalakult a könyvtár olvasóiból a természetbarátok köre. Tagjai gondoskodtak a folyóirat népszerűsítéséről, a faliújságon a Fedezzük fel Óbudát! c. honismereti foglalkozás-sorozathoz készítettek szemléltetést. A könyvtárban sikeres előadásokat tartott Pápai Miklós (Mátyás király a budai várban címmel) és Szombathy Viktor Evlia Cselebi-ről. A természetbarátok a gyermekolvasók e csoportjával kis túrát szerveztek, játékos honismereti vetélkedőket tartottak. A könyvtárban a *Turista* c. folyóiratot analitikusan is feltárják, folyóiratcikk-katalógusuk van.

A Csepel-Csillagtelep-i gyermekkönyvtár vezetője, Dudás Franciska olvasóinak véleményét magnószalagról szólaltatta meg. A jelenlevő szerkesztők nagy érdeklődéssel és élvezettel hallgatták a gyermekek vallomásait folyóiratukról. Íme, néhány érdekes vélemény:

„... Reggelenként átlapozom a Népszabadságot, szeretek politizálni, a Magyarországot ezért olvasom. A Pajtás kedvenc újságom, minden cikkét egyformán jónak tartom. Sokat segít az őrsi munkában, tájékoztat, hogy más őrsök mit csinálnak.” A Pajtásról egy másik — fiú — olvasó véleménye: „Túl gyerekes a Pajtás, sok benne a kép, több és hosszabban leírt komoly témát szeretnék.”

„A Delta sok érdekességet mond el a világból. Érdekes képei hívják fel figyelmem, hogy mit olvassak el belőle. Tetszett a Mágneses vasutak, a Repülő nyulak és légi elefántok, a Mit üzen az agy rádió.”

Tizenkét éves fiú, a *Föld és Ég* rendszeres olvasója, csillagász-szakköri tag: neki tökéletesen megfelel a lap. Melyik cikk volt a legérdekesebb? „Talán az űrkutatási érdekességek és a Tanulj velünk — Csináld velünk c. rovat, mert amatőr csillagász vagyok és távcsövet készítettünk. Ehhez segített a folyóirat is. Szeretem az állatokat. Gondozásukhoz jó tanácsot ad a Búvár c. folyóirat.”

„Az Élet és Tudomány sokirányú érdeklődésemet elégíti ki. Érdekel a fizika és a biológia is.”

A turisták kedvence a *Turista* c. folyóirat. Az őrs túravezetője a hetedikes Erzsike, aki rendszeresen olvassa a Turistát. „Barkácsolás a hobbym, ehhez segít az Ezeremester... Többfélét készítettem már a lap leírásai alapján.”

A 12 éves Klári zenei általánosba jár, ezért rendszeresen olvassa az *Ifjú Zenebarátot*: „Az Ifjú Zenebarát más újság, mint a többi. Komoly újság, szeretni, sőt ismerni kell a zenét. Szeretem a lapból a Zene humora c. rovatot, a Magyar zene története c. sorozatot, a rejtvényeket. Jó lenne, ha több kottát közölne a lap.”

A gyermekek magnószalagról elhangzott véleménye igen friss, kedves hangulatot teremtett az értekezleten. A könyvtárosok számára ez egyben módszertani példával is szolgált a magnó felhasználására.

A József Attila-telepi gyermekkönyvtár vezetője ismertette zenei előadássorozatukat, melynek során az Ifjú Zenebarát c. folyóiratot népszerűsítették. Elmondta, hogy szeretné, ha a folyóirat több olyan cikket közölné, mely az iskolai tananyaghoz kapcsolódik, mert így segítséget nyújtana az énekszakos pedagógusoknak és a lapnak is több olvasója lenne.

Néhány gyermekkönyvtáros azt az ötletet vetette fel, hogy a folyóiratok évkönyvet is adjanak ki. A könyvtárakban nagyon hasznosak a bekötött évfolyamú folyóiratok. A gyermekkönyvtárosok tolmácsolták gyermekolvasóik további véleményét, kéréseit is: több könyvismertetést szeretnének, fantasztikus történeteket, tanácsadást a hobbyjukhoz, vidám, humoros történeteket.

A folyóiratszerkesztők sorra válaszoltak a könyvtárosok és gyermekolvasók folyóiratukra vonatkozó észrevételeire. A természettudományos folyóiratok szerkesztői közül a *Föld és Ég* főszerkesztője, *Vasvári Artur* lapja szerkesztésének korosztály-problémájáról beszélt. Elmondta, hogy a lapot eredetileg érettségizőknek szánták, de az népszerű lett a fiatalabbak körében is. Épp ezért felhívta a gyermekkönyvtárosok figyelmét, hogy megválaszolatlan problémák esetén az olvasókat irányítsák az Uránia Csillagvizsgálóba, ahol szakemberek, csillagászok állanak az érdeklődők rendelkezésére. Évkönyv megjelentetése könyvkiadási nehézségbe ütközik. A Boráros-téri gyermekkrészlegnek felajánlotta a folyóirat négy évfolyamát. Változatos, új ismeretterjesztési formát ajánlott fel *dr. Lányi György*, a *Bűvár* főszerkesztője a könyvtárakban rendezendő „Bűvár-estek”-hez: magnószalagot, melyen különféle hangillusztrációk vannak, pl. madarak füttye, állatok hangja stb. Bejelentette, hogy a folyóirat a közeljövőben fantasztikus elbeszélést is közöl *dr. Antal Sándor* tollából. Az *Élet és Tudomány* komplex lap — mondta *dr. Fenyő Béla* főszerkesztő. Az általános- és a középiskolásoknak szól a felnőtteken kívül. Törekszik a gyermekolvasók megnyerésére is, mert amit gyermekkorban megszoktak, az életformájuk, sajtójuk lesz. A lap 1971-től nagyobb formában jelenik meg, de sajnos színes nem lehet. Fantasztikus történeteket azért sem közölnek, mert kevés a jó e műfajban. Várják a könyvtári gyermekolvasók leveleit is. A könyvtáraknak felajánlott néhány kötet Kalendáriumot.

Vándor Györgyi, a *Delta* c. folyóirat szerkesztője mint pedagógus is értékelte az elhangzottakat. A *Delta* nemzetközi érdeklődést elégit ki, emiatt lehetőségei kötöttek a gyermekek igényeinek kielégítésében. Serdülőknak szívesen tartanak szerkesztő-olvasó találkozókat. Az *Ezermesterrel* kapcsolatban elhangzott kifogások és igények abból is fakadnak, mondta *Máté Károly* szerkesztő, hogy a lapot nem a gyermekeknek készítik. Sajnos, még nincs külön gyermek barkács-folyóirat, de szó van ilyen megindításáról. Az *Ezermester* keveset tud a gyermekeknek nyújtani, azt is képes, rajzos formában teszi. A könyvismertetésekkel az a gond, hogy a könyvszaküzletek egyáltalán nem vagy késve tájékoztatják a szerkesztőket. Foglalkoznak az *Ezermester* Évkönyv megjelentetésének gondolatával is. Néhány évfolyamot szintén felajánlott az *Ezermesterből* a barkácsoló olvasóknak.

A honismeretet, turisztikát népszerűsítő folyóirat, a *Turista* főszerkesztője, *Endrődi Lajos* elmondta, hogy nyolc oldalon terveznek ifjúsági információs szolgálatot. Megoldásra vár a lap terjesztése az iskolákban, mert ettől elzárkóznak a pedagógusok is, annak ellenére, hogy előtérbe került a honismereti nevelés és szükségesek a túraismertetések. Ezért is hatott a szerkesztőség számára meglepetésként a gyermekkönyvtárosok és olvasóik élénk érdeklődése a *Turista* iránt.

Egyetlen gyermek szakfolyóiratunk az *Ifjú Zenebarát*. A lap pedagógus szerkesztője, *Friss Gábor* kifejtette, hogy az *Ifjú Zenebarát* voltaképpen az ellentmondások folyóirata. Felnőtt, komoly szakemberek és ifjak szerkesztik, gyermekriporterek közreműködésével. Így többször vita van a lap legfiatalabb munkatársai és az idősebbek között, hogy miről és mennyit írjanak, közöljenek-e kottát stb. Híres emberekkel, kik egyébként elzárkóznak a felnőtt újságírók elől, többnyire gyermekriporterekkel készítenek interjút. Ismertetett egy kedves epizódot is. Az *Ifjú Zenebarát* riportere *Roberto Benzi*vel szeretett volna interjút készíteni. Hangversenyének szünetében kereste fel az ismert fiatal karmestert, ki fáradtságára s a rövid szünetre hivatkozva elhárította a kérdezősködő gyermeket. A kis riportert elővette az „*Ifjú Zenebarát*” igazolványát és felmutatta, mire *Benzi* engedett és azt mondta, hogy három kérdésre válaszol. Riporterünk ekkor elővette jegyzetömbjét, tollát és feltette nagy komolyan az első kérdést: „neve...”

Fiatal tanárjelöltek vállalják, hogy a könyvtárakban játékos, zenei foglalkozásokat tartanak. Jelszó: „Játsszunk zenét!”, melynek jegyében már eddig is több sikeres zenei ismeretterjesztő rendezvény zajlott le.

Egyetlen gyermeklapunk, mely többféle igényt próbál kielégíteni, a *Pajtás*, az Úttörőszövetség folyóirata. A főszerkesztő, *Vasvári Ferenc* a szerkesztői gondokról számolt be. A párt- és a KISZ-határozatok új célokat jelöltek meg, és a *Pajtás* to-

vábra is gyermekmagazin maradt. Sajnos, a nyomdaipar nem fejlődik és a régi technikával a szerkesztőség nem tudja megfelelően biztosítani, illetve megvalósítani az esztétikai, tartalmi igényt: a lap nem lesz színes, és nem lehet irodalmi melléklete sem. Ezért igyekeznek színesen szerkeszteni. A szerkesztő szerint a távlati fejlesztési tervben szerepel külön gyermek irodalmi lap és barkács folyóirat megindítása is.

A szerkesztő-könyvtáros találkozó minden tekintetben eredményes és hasznos volt. A gyermekkönyvtárosok már most hallottak néhány folyóirat tartalmi és formai változásáról, új lehetőségekről és a lapok problémáiról; a szerkesztőségeknek pedig alkalmuk volt képet kapni az általuk gondozott folyóirat olvasottságáról s arról, hol, milyen területen használják fel. Arról is tájékozódhattak, mik az újabb olvasói igények, és a könyvtárosok milyen megbecsüléssel olvassák és hasznosítják munkájukban a folyóiratokat.

Az eredményes találkozót igen gazdag módszertani kiállítás egészítette ki. Ez bemutatta a folyóiratok népszerűsítéséért, felhasználásáért központilag kifejtett módszertani munkát és szemléltette a kerületi könyvtárakban folyó színes propaganda-munkát.

Gondok, problémák

Miért olyan elhanyagolt, mostohán kezelt terület a gyermeksjajtó? Miért nincsenek ismeretterjesztő gyermek-folyóiratok, színes, képes gyermekújságok? Napilapokban, folyóiratokban, a tv-ben, rádióban állandó rovatra, műsorszámra lenne szükség, ahol a gyermeksjajtóval foglalkoznak. Az Írószövetségben működik gyermek- és ifjúsági szakbizottság. A szakbizottság programjába vette, hogy foglalkozik a tíz éven aluli gyermekek sajtójának kérdéseivel. Szeretnénk, ha a bizottság a 10 éven felüliek sajtójával is foglalkozna.

A budapesti gyermekkönyvtárak az olvasószolgálati munka egyik legfontosabb segédeszközének és a gyermekirodalom kiegészítőjének tekintik a folyóiratokat. Ezért várják, hogy a gyermekek nevelésével foglalkozó szakemberek segíteni fogják a gyermeksjajtó népművelési problémáinak megoldását.

Benkőné Bartha Ilona

Vas megyei törekvések a fiatal olvasók táboraának növelésére

Vas megye 272 tanácsi könyvtárában 1969. december 31-én 48 470 volt a beiratkozott olvasók száma. Ebből a 15—19 év közöttiek pedig 4834-es (9,9%) létszámú csoportot alkottak. Az ifjúsági korosztály két csoportjához együtt 15 769 olvasó, az összes olvasók 32,5 százaléka tartozott. A kép így egymagában is sokat mond, de még beszédesebbé válik, ha kiegészítjük a többi csoporttal, és különösen akkor, ha a tényleges olvasói számot a lakosság számával vetjük össze a rendelkezésünkre álló 1960-as adatok alapján.

1. táblázat

Korcsoport	A lakosság	Az olvasók	Az olvasói arány
	száma		
7—14 éves	38 138	18 616	48,8
15—24 éves	49 535	15 769	31,8
25 év feletti	160 340	14 085	8,8
Összesen:	248 013	48 470	19,5

Az elemzést a továbbiakban csak az ifjúsági korosztályra szűkítve, az összevetés érdekes képet ad (ld. a 2. tábl.).

Az adatok jól szemléltetik és erősítik azt a tényt, hogy az ifjúság felsőbb évfjáraiból — a 20—24 évesek közül — aránytalanul kevesebben olvasnak, mint a fiatalabbak, a húsz éven aluliak köréből.